

ECTS

EVROPSKI SISTEM PRENOSA BODOVA

VODIČ KROZ ECTS

**OSNOVNE POSTAVKE I UPUTSTVA ZA PRIMENU NA
VISKOŠKOLSKIM INSTITUCIJAMA**

SADRŽAJ

UVOD	1
MALI REČNIK ECTSA	2
ISTORIJAT I OSNOVNE KARAKTERISTIKE ECTSA	4
OSNOVNE KARAKTERISTIKE ECTSA	4
ECTS BODOVI	5
ŠTA SU ECTS BODOVI?	5
DODELJIVANJE ECTS BODOVA	5
<i>Kako kursevima dodeljivati ECTS bodove?</i>	5
<i>Modularizacija nastave</i>	6
NAJČEŠĆE POSTAVLJANA PITANJA PRI UVOĐENJU SISTEMA ECTS	6
<i>Kojim kursevima bi trebalo dodeliti ECTS bodove?</i>	6
<i>Da li ECTS bodovi određuju nivo ili težinu kursa?</i>	7
<i>Da li su ECTS bodovi u direktnoj vezi sa časovima nastave?</i>	7
<i>Da li se izbornim kursevima dodeljuju bodovi?</i>	7
<i>Problem procene formalne dužine trajanja studija</i>	7
<i>Koja je razlika između dodele bodova kursevima i dodele bodova studentima?</i>	8
<i>Šta raditi u slučaju da gostujući student ne može da izade na ispit?</i>	8
<i>Problem različitog sadržaja i obima ispita na matičnoj i instituciji domaćinu</i>	8
PRENOS ECTS BODOVA	9
<i>Kako se ECTS bodovi prenose?</i>	9
<i>Šta se dešava u slučaju neuspeha na ispitu?</i>	9
ECST KOORDINATORI	10
ZADACI UNIVERZITETSKOG ECTS KOORDINATORA	10
ZADACI DEPARTMANSKOG ECTS KOORDINATORA	10
DOKUMENTI ECTSA	12
STUDENTSKA PRIJAVA I UGOVOR O UČENJU	12
<i>Studentska prijava</i>	12
<i>Ugovor o učenju</i>	12
<i>Promene u ugovorenom programu studija</i>	13
PREPIS OCENA I DRUGIH PODATAKA	13
ECTS SKALA OCENJIVANJA	14
<i>Evropska "pomoćna skala" ocenjivanja</i>	14
<i>Kako koristiti ECTS skalu ocenjivanja</i>	16
INFORMACIONI PAKET	17
DODATAK DIPLOMI	18
ŠTA JE DODATAK DIPLOMI?	18
RAZLOZI ZA UVOĐENJE DODATKA DIPLOMI	18
KO IZDAJE DODATAK DIPLOMI?	19
MODEL ZA IZRADU DODATKA DIPLOMI	19
KOJE PREDNOSTI PRUŽA DODATAK DIPLOMI?	20
PRILOZI	21
FORMULAR ZA PRIJAVU STUDENTA	21
UGOVOR O UČENJU.....	21
PREPIS OCENA	21
OSNOVNA STRUKTURA I UPUTSTVA ZA PRIPREMU INFORMACIONOG PAKETA	21
OSNOVNA STRUKTURA I UPUTSTVA ZA PRIPREMU DODATKA DIPLOMI	21
NEKI PRIMERI DODATKA DIPLOMI	21

UVOD

Visoko obrazovanje u Srbiji se u ovoj deceniji nalazi pred velikim izazovima, od kojih je najveći uključivanje naših univerziteta u jedinstven evropski obrazovni prostor koji promovise Bolonjski proces. Jedan od osnovnih «alata» u izgradnji jedinstvenog prostora evropskog obrazovanja jeste **ECTS - Evropski sistem prenosa bodova** koji pre svega obezbeđuje nacionalnim obrazovnim sistemima širom Evrope transparentnost u odnosu na druge obrazovne sisteme, tržište rada i studente i omogućuje efikasnu pokretljivost studenata i profesora unutar Evrope.

Opšti principi i mehanizmi sistema ECTS prihvaćeni su širom Evrope i predstavljaju danas već univerzalan sistem za komunikaciju između akademskih institucija. Iako je polazna ideja u razvoju ovog sistema bila povećanje mobilnosti studenata u jedinstvenom evropskom prostoru visokog obrazovanja, iskustva su pokazala da uvođenje principa ECTSa istovremeno podstiče svaku instituciju i na reformu sopstvenih obrazovnih programa, na postizanje veće fleksibilnosti u obrazovnoj delatnosti kao pretpostavke šire lepeze izlaznih profila i na promene u organizaciji nastave usmerene ka povećanju efikasnosti studija. Upravo su to razlozi koji podstiču i naše institucije visokog obrazovanja na ubrzane pripreme za uvođenje sistema ECTS u svoju praksu, čak i u uslovima kada je vreme pune dostupnosti evropskih programa mobilnosti studenata još uvek neizvesno.

Cilj ovog vodiča je detaljnije upoznavanje naše akademske javnosti sa osnovnim postavkama, metodologijom primene i pratećim dokumentima ECTSa. U izradi ovog informativnog materijala korišćeni su materijali Evropske komisije i odgovarajući priručnici za primenu sistema ECTS u visokoobrazovnim institucijama. Korisni materijali iz ove oblasti mogu se naći na internet adresama Evropske komisije, Erasmus programa i Enic-Naric mreže.

Mali rečnik ECTSa

European Credit Transfer System, **ECTS** – *evropski sistem prenosa bodova/kredita* osmišljen je kao jedinstven sistem koji omogućava lakšu prepoznatljivost i poređenje različitih obrazovnih programa na univerzitetima i drugim visokoobrazovnim institucijama u zemljama Evrope. Sistem je zasnovan na bodovima koji izražavaju opterećenje studenta u savlađivanju određenog programa studija (60 bodova za akademsku godinu, 30 za semestar, 20 za trimestar). Primena sistema ECTS u univerzitetnoj praksi doprinosi pokretljivosti studenata u evropskom prostoru visokog obrazovanja, uz mogućnost prenosa i akumulacije bodova stečenih u različitim institucijama, pa time predstavlja i osnov kvalitetne međuuniverzitetske saradnje i studenata i nastavnika.

Credits – *bodovi / krediti* su ključni elementi ECTS. Bodovi/krediti se dodeljuju pojedinim kursevima/modulima/predmetima, kao i drugim oblicima savladavanja predviđenog programa studiranja (seminari, projekti, ispiti, rad na terenu, disertacije...). Oni predstavljaju kvantitativno merilo ukupno uloženog rada studenta u savlađivanju predviđenog gradiva i dodeljuju se studentu nakon uspešnog okončanja određenog programa.

Student workload – *opterećenje studenta* u savlađivanju određenog programa/predmeta/kursa predstavlja relativno merilo ukupnog rada studenta koji podrazumeva vreme provedeno na nastavi (predavanja, vežbe, seminari, konsultacije), kao i vreme provedeno u pripremi za nastavu, učenju, radu na projektima i u izradi seminarskih i drugih radova, praksi i dr. Opterećenje se iskazuje putem brojčane vrednosti (broj bodova) u odnosu na ukupno opterećenje tokom akademske godine (60 bodova).

Student Application Form – *formular za prijavljivanje studenta* za studije na drugoj visokoškolskoj instituciji je dokument ECTSa koji obuhvata osnovne podatke o studentu i matičnoj instituciji. Prijava se popunjava uz konsultacije sa ECTS koordinatorom matične institucije i uz nju se prilaže predlog *ugovora o studiranju i prepis ocena*.

Learning Agreement – *ugovor o studiranju* na nematičnoj visokoobrazovnoj instituciji je dokument koji definiše program studiranja za svakog studenta, a potpisuju ga student, matična institucija i institucija-domaćin. Ovim ugovorom se obezbeđuje priznavanje realizovanog programa na instituciji domaćinu od strane matične institucije. Sačinjava se kao preliminarni dokument i može se menjati tokom boravka studenta uz saglasnost svih potpisnika.

Transcript of Records – *prepis ocena* je dokument koji instituciji domaćinu pruža detaljne podatke o prethodno realizovanom obrazovnom programu na matičnoj instituciji (iskazanom i putem ECTS bodova za svaki položen predmet/kurs) i postignutim rezultatima u njegovom savlađivanju za

studenta koji podnosi prijavu. Uspeh studenta se iskazuje kako na bazi važećeg domaćeg sistema ocenjivanja tako i paralelno primenom opšte skale ECTS ocena.

Information Package – informacioni paket/informator o studijama predstavlja vodič kroz program i pravila studija na određenoj visokoškolskoj instituciji, koji daje kompletnu informaciju o obrazovnim profilima, predmetima/kursevima (obaveznim i izbornim) i sistemu studiranja. On obavezno mora da sarži opis sadržaja predmeta, predviđenog opterećenja za njihovo savlađivanje (izraženo ECTS bodovima) i detalje o sistemu polaganja ispita i načinu ocenjivanja. Istovremeno treba da pruži zainteresovanim studentima i akademskom osoblju informacije o samoj instituciji, uslovima života (smeštaj, osiguranje, medicinska zaštita) i drugim pratećim aktivnostima na određenom univerzitetu, fakultetu i njegovim departmanima/odsecima.

Diploma Supplement – dodatak diplomi je dokument koji se prilaže diplomi ili drugom dokumentu o završenom određenom stepenu studija (sertifikat, akademski stepen) sa ciljem detaljnijeg uvida u nivo, prirodu, sadržaj studija, sistem i pravila studiranja na određenoj visokoškolskoj instituciji. Ovaj dokument sačinjava nacionalna visokoobrazovna institucija koja izdaje i diplomu, u skladu sa opštim modelom ovog dokumenta koja je usvojena na evropskom nivou.

Recognition of Diplomas/Qualification – priznavanje diploma/kvalifikacija je postupak priznavanja određene kvalifikacije stečene u drugom obrazovnom sistemu, uz procenu i utvrđivanje ekvivalenta diplome/akademskog zvanja/kvalifikacije u odnosu na domaći sistem i važeću domaću nomenklaturu.

Istorijat i osnovne karakteristike ECTSa

Evropska zajednica kroz bolonjski proces promoviše međuuniverzitesku saradnju kao moćno sredstvo za unapređenje kvaliteta obrazovanja, a mobilnost studenata i nastavnog osoblja među univerzitetima je dominantan element te međuuniverzitetske saradnje. ERASMUS program, jasno, demonstrira da studiranje u inostranstvu može biti naročito važno iskustvo i to ne samo u smislu upoznavanja drugih zemalja, ideja, jezika i kultura, već i kao važan element u ostvarivanju akademske i profesionalne karijere.

Priznavanje studiranja i diploma je preduslov za kreiranje otvorenog evropskog obrazovnog prostora u kojem se studenti i profesori mogu kretati bez prepreka. Upravo iz ovih razloga se razvio Evropski sistem prenosa bodova, u početku kao pilot projekat 144 evropska univerziteta u okviru ERAZMUS programa u cilju unapređenja priznavanja u inostranstvu diploma i delova studija okončanih u matičnoj zemlji. Ubrzo potom ECTS je prestao da bude samo pilot projekat i uključivanjem još mnogo evropskih univerziteta dobio mnogo širu evropsku dimenziju. Univerziteti u Srbiji su dugo bili izolovani od svih evropskih tokova u oblasti visokog obrazovanja, a sada posle promena koje su se desile 2000. godine suočavaju se sa izazovima koje im se nameću u prestrukturiranju čitavog visokog obrazovanja u skladu sa evropskim tendencijama i izazovima koje im nudi moguće skoro uključivanje u programe kao što je ERAZMUS. Korisne informacije o trendovima razvoja evropskog prostora visokog obrazovanja mogu se pribaviti na adresi <http://europa.eu.int/comm/education/higher.html>.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE ECTSa

ECTS je pre svega jedan efikasan instrument za kreiranje transparentnosti programa koje nude visokoobrazovne institucije i diploma koje izdaju. ECTS gradi mostove među institucijama i time širi mogućnost izbora za studente. Sistem olakšava institucijama priznavanje rezultata studenata u savlađivanju određenog programa studija putem upotrebe opšte prihvaćenih mera – bodova/kredita i ocena – i obezbeđuje jedinstven pristup u interpretiranju nacionalnih sistema visokog obrazovanja širom Evrope.

ECTS se zasniva na tri osnovna elementa:

1. na informacijama o visokoobrazovnoj instituciji koje daju uvid u nastavne programe i druge opšte uslove života i rada studenata potencijalnim partnerskim institucijama i zainteresovanim studentima;
2. na informacijama o studijskom programu koji je student pohađao i njegovom uspehu u savladavanju programa;
3. na međusobnom ugovoru između partnerske institucije i studenta koji obezbeđuje priznavanje programa studija koje je student uspešno okončao u određenoj instituciji.

Upotreba ECTS bodova omogućava procenu ukupnog opterećenja studenta prilikom savlađivanja nekog dela studijskog programa, ali ne i o tome kako je student savladao to gradivo. Ocene, izražene paralelno primenom lokalnog načina ocenjivanja i kao ECTS ocene (prema dogovorenoj jedinstvenoj skali ECTSa) predstavljaju merilo postignutog uspeha.

ECTS bodovi

ŠTA SU ECTS BODOVI?

ECTS bodovi su brojčana vrednost (između 1 i 60) koja se dodeljuje predmetima/kursevima da bi se opisao koeficijent opterećenja studenta prilikom savlađivanja predviđenog gradiva. Oni oslikavaju količinu rada koju svaki predmet/kurs zahteva u odnosu na ukupnu količinu rada koja je potrebna da se završi cela godina studija u određenoj instituciji, tj. predavanja, praktičan rad, seminari, konsultacije, rad na terenu, sopstveno učenje – u biblioteci ili kod kuće – i ispite ili druge aktivnosti procenjivanja postignutog uspeha. ECTS bodovi stoga reprezentuju **celokupan rad studenta**, a ne samo vreme provedeno na nastavi.

DODELJIVANJE ECTS BODOVA

Kako kursevima dodeljivati ECTS bodove?

Prilikom izračunavanja broja bodova za određen predmet/kurs treba uzeti u obzir sledeća dva polazišta i standarada:

1. jedna akademska godina nosi 60 bodova, jedan semestar 30, a trimestar 20 bodova;
2. student prilikom studiranja radi (učestvuje na nastavi i konsultacijama, priprema se za nastavu, uči, priprema seminarske radove, projekte i sl.) kao i svaki drugi radnik ne više od 8 sati dnevno 5 dana nedeljno, tj. ukupno 40 sati nedeljno.

Na većini evropskih univerziteta, pa i na univerzitetima u Srbiji semestar (nastava + ispitni rokovi + praznici) traje 22,5 nedelja, dok je obično svega 12 nedelja nastava.

Ako to imamo u vidu, tada ukupan broj radnih sati studenta u semestru iznosi $22,5 \times 40 = 900$ sati. Broj bodova koji pripada jedanom kursu u trajanju od jednog semestra (**X**) je direktno srazmeran broju sati (**Y**) koje student provede na nastavi tog kursa, pripremajući se za nju, pišući referate, seminarske radove i sl. Na taj način može se postaviti proporcija:

$$\mathbf{X : 30 \text{ bodova} = Y : 900 \text{ sati}}$$

Primer: Ako se jedan kurs sastoji od 2 sata predavanja i 2 sata laboratorijskih vežbi nedeljno, a institucija uz konsultaciju studenata oceni da je za jedan sat predavanja prosečnom studentu potreban još jedan sat učenja, a za jedan sat laboratorijskih vežbi 2 sata za pripremu i učenje nakon toga, onda do broja **Y** dolazimo na sledeći način:

2 sata nastave predavanja x 12 nastavnih nedelja	= 24 sata rada
2 sata nastave vežbi x 12 nastavnih nedelja	= 24 sata rada
2 sata učenja za predavanja x 12 nastavnih nedelja	= 24 sata rada
4 (2x2) sata pripreme za vežbe i učenja x 12 nastavnih nedelja	= 48 sati rada

UKUPNO: **Y = 120 sati rada**

Kada se primeni prethodno navedena proporcija, dobija se vrednost od **4 boda** za ovaj kurs.

Student može da izabere kurseve u jednom semestru, uz konsultaciju sa kordinatorom matične institucije koji je zadužen za rad sa studentima, tako da se u

načelu uklopi u 30 bodova po semestru. Uzimanje više ili manje kurseva pa time i bodova dozvoljeno je jedino uz odobrenje koordinatora na njegovoj instituciji.

Korišćenje decimala u bodovanju (na primer 1,82 boda) bi trebalo izbeći ili barem ograničiti na polovinu boda. Iako korišćenje decimala u bodovanju može biti matematički tačno, to može da stvori probleme jer većina institucija ne smatra da je potrebna takva preciznost u dodeljivanju bodova.

U modularnim programima u kojima svi kursevi nose istu težinu, ili tamo gde postoji sistem bodovanja koji se zasniva na radu studenta, jedino je potrebno izvršiti konverziju. Na primer, norveški sistem je modularan i zasniva se na bodovima, sa 20 bodova po godini studija. Da bi se norveški bodovi prebacili u ECTS potrebno je samo pomnožiti njihovu vrednost sa 3 i dobija se ekvivalentna vrednost u ECTS bodovima.

Za ostale sisteme bodovanja koji se zasnivaju samo na vremenu provedenom u nastavi konverzija u ECTS je moguća pod uslovom da se uračunaju i ostali već spomenuti aspekti rada studenta.

Ponekad je prisutna nejednaka raspodela koeficijenta opterećenja među semestrima u okviru jedne godine studija, no ovo ne bi trebalo da predstavlja veći problem ukoliko godina ukupno nosi 60 bodova. Ukoliko je takva situacija, napomena u informatoru sprečiće iznenađenja za studente koji sastavljaju program studiranja u inostranstvu koji uključuje kurseve sa različitih godina studija.

Opšta filozofija ECTS je omogućavanje fleksibilnosti i to se dosledno primenjuje i u slučaju dodeljivanja bodova. Na institucijama ostaje da pokažu doslednost u dodeljivanju bodova sličnim programima studija.

Modularizacija nastave

U nekim obrazovnim sistemima programi studija su podeljeni na celine – module. Cilj modularizacije nastave je bolje profilisanje nastavnih sadržaja i njihovo povezivanje usmereno ka postavljenim ciljevima ukupnog nastavnog programa. U široj tematskoj oblasti bitnoj za određenu završnu kvalifikaciju, moduli obuhvataju blokove nastave i drugih aktivnosti studenata (praktična nastava, terenski rad, rad na projektima, seminarski radovi) usmerenih na sticanje specifičnih znanja i veština. Postoji više nivoa modularizacije nastave, pri čemu je modul uvek jedan zatvoreni deo neke celine (predmeta, grupe predmeta ili celog obrazovnog profila). Načini modularizacije nastave su veoma različiti i ne mogu se dati opšte preporuke. U nekim slučajevima modularizacija podrazumeva grupisanje manjih nastavnih celina iz određene oblasti, a u drugim podelu velikih blokova nastave na manje celine, pri čemu je jedan od ciljeva i postizanje ravnomernije raspodele opterećenja studenata tokom studija. Moduli mogu biti obavezni i izborni, pogodno je da nose približno isti broj ECTS bodova, a njihovim kombinovanjem može se obezbediti raznovrsnost izlaznih profila.

NAJČEŠĆE POSTAVLJANA PITANJA PRI UVOĐENJU SISTEMA ECTS

Kojim kursevima bi trebalo dodeliti ECTS bodove?

ECTS bodove bi trebalo dodeliti svim kursevima – obaveznim i izbornim. Bodove takođe treba dodeliti radu na projektima (naučnim i stručnim), radovima, disertacijama i praktičnom radu ukoliko su ove aktivnosti normalan deo programa, kako na osnovnim tako i na postdiplomskim studijama.

Da li ECTS bodovi određuju nivo ili težinu kursa?

Ne. Nivo kursa ne može biti određen ECTS bodovima. Kurs koji je napredniji ili na višem nivou ne mora da nosi više ECTS bodova od kursa nižeg nivoa. U sistemu ECTS nivo kursa opisan je u informacionom paketu institucije. Tu su navedeni ciljevi kursa, nivo znanja koji je preduslov za pohađanje kursa, metodi predavanja i učenja koji se koriste, način ocenjivanja i opis sadržaja kursa. Ovi elementi se po potrebi dopunjavaju pri kontaktima među profesorima. Sve ovo pomaže studentu i koordinatoru matične institucije da proceni podesnost određenog kursa za prenos i nivo na kome će biti priznat u programu u matičnij instituciji.

Da li su ECTS bodovi u direktnoj vezi sa časovima nastave?

U najjednostavnijem slučaju da, ali treba ponovo naglasiti da se ECTS bodovi ne zasnivaju samo na časovima nastave (predavanja, seminari, vežbe, konsultacije), već na kompletnom radu koji ta nastava inicira. Kada se kurs od godinu dana u instituciji sastoji samo iz tradicionalnih predavanja, konsultacija i ispita, veoma je verovatno da je obim nastave u direktnoj vezi sa radom studenta, i stoga i sa ECTS bodovima kursa. Priroda ovog odnosa može da se menja kako se kurs razvija; ovo će biti očigledno ako uzastopne godine kursa imaju različit zbir sati nastave, a pri tome bi svaka godina trebalo da ima zbir od 60 bodova. Susedne institucije koje podučavaju studente različitih sposobnosti mogu da izaberu različite strategije podučavanja, na primer, jedna institucija može da organizuje kurs od 5 bodova u 24 sata predavanja, 6 sati konsultacija, 30 sati pripreme za nastavu i 60 sati učenja pre ispita, dok druga institucija može isti kurs da organizuje u 24 sata predavanja, 36 sati konsultacija, 60 sati pripreme za nastavu i 30 sati učenja. Obe institucije postižu uporedive rezultate sa istim koeficijentom opterećenja i dodeljuju isti broj ECTS bodova, iako su im rasporedi časova nastave veoma različiti.

Različiti tipovi nastave (predavanja, eksperimentalni rad, vežbe, terenski rad) podrazumevaju različit rad i angažman studenta, pa time i njihov tretman u izračunavanju ukupnog opterećenja mora biti različit. Na primer, jedan sat rada u laboratoriji mogao bi se vrednovati kao četvrtina ili polovina sata predavanja, u zavisnosti od prakse institucije. Kada je rad na projektu većim delom samostalan, treba poći od procene koje je vreme u toku godine potrebno da se uz puno radno vreme projekat završi, to jest treba razmišljati u "nedeljama", a ne u "satima".

Da li se izbornim kursevima dodeljuju bodovi?

Kao što je već rečeno, izbornim kursevima se moraju dodeliti bodovi na isti način kao i obaveznim kursevima. Ono što je izborni kurs u jednoj instituciji može biti obavezan u drugoj. U nekim institucijama izborni kursevi nisu deo redovnog programa studija, već mogu da budu dodatna aktivnost. Ovakvim kursevima se dodeljuju bodovi kao da su delovi redovnog programa.

Problem procene formalne dužine trajanja studija

U nekim sistemima visokog obrazovanja prosečno vreme koje je studentima potrebno da završe studije duže je od propisanog vremena trajanja studija. ECTS bodove uvek treba dodeljivati propisanoj dužini studija, a ne prosečnom vremenu koje je lokalnim studentima potrebno da bi te studije završili.

Ovo može da stvori probleme gostujućim studentima, jer će za program studija koji nosi 60 bodova možda morati da ulože više rada od prosečnog lokalnog studenta.

Takođe, u nekim institucijama studentima je dozvoljeno da ispite podele u više ispitnih rokova ili čak da ih odlože dok ne budu sigurni da će ih uspešno položiti. Gostujući studenti obično ne mogu da koriste ove pogodnosti, jer moraju da ispune svoje obaveze na vreme da bi mogli da nastave školovanje u matičnoj instituciji u sledećem semestru ili godini. U situacijama kada bi ovako nešto moglo da dovede gostujućeg studenta u lošiji položaj u odnosu na lokalne studente i da oteža postizanje uspeha i dobijanje bodova, to bi trebalo da se jasno naznači u informatoru, kako bi student i koordinator mogli da sačine realan program koji neće dovesti gostujućeg studenta u nepovoljan položaj na ispitima.

Koja je razlika između dodele bodova kursevima i dodele bodova studentima?

ECTS bodovi su namenjeni kursevima ali student dobija bodove samo ako uspešno završi kurs, prema važećim kriterijumima na instituciji gde kurs pohađa. Drugim rečima, studenti ne dobijaju ECTS bodove samo za pohađanje nastave ili zbog boravka u inostranstvu ili na drugoj domaćoj instituciji. Oni moraju položiti ispite prema propisima institucije domaćina i time ispuniti ciljeve kursa koje propisuje program institucije.

Proces procene uspešnosti studenta na pojedinim predmetima može da ima različite oblike: završne ili parcijalne pismene i/ili usmene ispite, ocene pismenih radova ili projekata u toku kursa, testove za proveru znanja tokom nastave, prezentacije na seminarima i dr.; informacije o tome bi trebalo da se nalaze u informacionom paketu institucije.

Šta raditi u slučaju da gostujući student ne može da izađe na ispit?

Neki programi sastoje se iz kurseva koji traju duže od jedne školske godine, uz različite prateće aktivnosti (seminarski radovi, kolokvijumi i sl.) čije uspešno okončanje predstavlja uslov za izlazak na ispit. Takav sistem može stvoriti probleme gostujućim studentima koji su proveli jedan semestar ili godinu na instituciji domaćina. Oni bi samo mogli da učestvuju u nastavi tog kursa, ali ne i da dobiju ocenu i prateće ECTS bodove.

Institucije u ovoj poziciji, ako žele da koriste ECTS, mogu da prilagode svoje programe gostujućem studentu. U slučaju da zadrže *status quo*, preporučuje se prilagođavanje u smislu dodeljivanja ECTS bodova različitim delovima kursa i organizovanju ispitivanja za pojedinačne delove kursa.

Dugoročno rešenje ovog problema jeste da institucije koje uvode ECTS koncept svoje nastave promene tako što bi ove dugačke kurseve podelili na više jednosemestralnih kurseva.

Problem različitog sadržaja i obima ispita na matičnoj i instituciji domaćinu

Kao što je ranije već rečeno, puno priznavanje podrazumeva ne samo to da period studiranja na drugoj instituciji zamenjuje uporedan period studiranja na matičnoj instituciji, već i to da ispiti položeni na drugoj instituciji zamenjuju ispite na matičnoj. Iskustvo Erasmus programa i ECTS-a pokazuje da je većina institucija u mogućnosti da garantuje svojim studentima potpuno priznavanje. Ponekad, matični ispiti pokrivaju širi opseg predmeta i formalno ne mogu biti zamenjeni. U tim slučajevima matična institucija mora da da garanciju studentu da će ispiti položeni u instituciji domaćinu biti uzeti u obzir na najbolji mogući način, npr. izuzimanjem odgovarajućeg dela gradiva pri polaganju završnog ispita na matičnoj instituciji.

PRENOS ECTS BODOVA

Kako se ECTS bodovi prenose?

Matična institucija i institucija domaćin pripremaju i razmenjuju **prepise ocena i drugih podataka** za svakog studenta koji odlazi na neku nematičnu instituciju u zemlji ili inostranstvu da studira i pri tome koristi ECTS pre i posle perioda studiranja na nematičnoj instituciji.

Student ima pravo da dobije prepis ocena za svoje potrebe. Matična institucija priznaje broj bodova koje su njeni stekli na partnerskoj instituciji u zemlji ili inostranstvu, tako da bodovi za položen predmet/kurs zamenjuju bodove predviđene od strane matične institucije. **Ugovor o učenju** daje studentu unapred garanciju da će bodovi za odobren program studija biti prenešeni.

Šta se dešava u slučaju neuspeha na ispitu?

Dodeljivanje bodova je odgovornost institucije domaćina i studenti se ponekad vrate kući sa nešto manje bodova nego što su očekivali. Ako institucija domaćin nudi sopstvenim studentima drugu šansu prilikom procenjivanja znanja, gostujući student bi trebalo da iskoristi tu mogućnost. Kada to nije moguće, pitanje daljeg napredovanja studenta ostaje na matičnoj instituciji, u skladu sa njenim pravilima. Postoji uvek mogućnost da student u sledećem semestru nadoknadi broj bodova nekim drugim kursom, kako bi mu konačan zbir bodova na kraju studija bio maksimalan.

U slučaju ozbiljnog neuspeha student bi trebalo da ponovi period studiranja u matičnoj instituciji, produžavajući svoje studije. Bodove iz kurseva u kojima je student bio uspešan svakako bi trebalo preneti.

Na adresi <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/ectsfea.html> mogu se naći i druge korisne informacije o otvorenim pitanjima i dilemama na koje nailaze univerziteti Evrope pri uvođenju sistema ECTS.

ECST KOORDINATORI

U sistemu ECTS koordinatori imaju vrlo važnu ulogu. Univerziteti koji koriste ECST imenuju univerzitetskog ECTS koordinatora i po jednog ECTS koordinatora za svaki departman ili fakultet na univerzitetu. Njihov zadatak je da se bave administrativnim i akademskim aspektima ECTSa i da savetuju studente. Zadaci koordinatora u sprovođenju ECTSa navedeni su u opštim crtama, ali to se može razlikovati od univerziteta do univerziteta. Na instituciji je da odluči o podeli poslova između koordinatora i drugog osoblja koje se bavi međuniverzitetskom saradnjom.

ZADACI UNIVERZITETSKOG ECTS KOORDINATORA

Opšti zadaci ECTS koordinatora na nivou univerziteta su:

- briga o tome da univerzitet sprovodi ECTS u skladu sa opštim principima i prihvaćenim mehanizmima ECTSa;
- promocija ECTSa na i van univerziteta, npr. u međunarodim programima saradnje;
- omogućavanje praktičnog sprovođenja ECTSa na univerzitetu i pružanje podrške departmanskim koordinatorima;
- informisanje studenata o mogućnostima ECTSa;
- koordinacija rada departmanskih ECTS koordinatora u pripremi, izradi informacionih paketa i njihovoj distribuciji partnerima.

ZADACI DEPARTMANSKOG ECTS KOORDINATORA

Koordinator departmana je osoba za kontakt sa studentima i nastavnim kadrom unutar departmana ili fakulteta i ima zadatak da se bavi praktičnim i akademskim aspektima primene ECTSa kao što su:

- informisanje studenata o praktičnim detaljima ECTSa, npr. obezbeđivanje studentima informacionih paketa sa partnerskih institucija;
- pomoć studentima pri popunjavanju prijave o studiranju, priprema drugih dokumenata ECTSa (ugovor o učenju, prepis ocena), sprovođenje procedure priznavanja ECTS bodova itd.;
- komunikacija između matične institucije i institucije domaćina pri razmeni prijave za studiranje i diskusiji o mogućem programu studiranja (izbor predmeta, trajanje programa) kao i u razjašnjavanju drugih detalja uslova studiranja na nekoj drugoj instituciji);
- informisanje kolega na departmanu o primeni ECTSa u dodeljivanju kredita pojedinačnim predmetima/kursevima na departmanu ili fakultetu;
- priprema dela informacionog paketa koji se odnosi na departman/fakultet na kojem je koordinator.

I univerzitetki i departmanski koordinatori imaju zadatak da pomognu u uključivanju gostujućih studenata kako u obrazovne programe na njihovoj instituciji tako i u ukupan život i rad na univerzitetu. Kroz stalne kontakte sa svojim studentima koji

studiraju na nekoj drugoj instituciji koordinatori brinu o njihovom napredovanju u studijama i pomažu u rešavanju i drugih pitanja boravka i rada studenata.

Dokumenti ECTSa

STUDENTSKA PRIJAVA I UGOVOR O UČENJU

Studentska prijava

Nakon što je student odabrao instituciju domaćina, pregledao informacioni paket i konsultovao koordinatora za ECTS na matičnoj instituciji, on popunjava odgovarajuću prijavu. Opšti model formulara za prijavljivanje studenta dat je u prilogu ovog vodiča.

Da bi popunio prijavu, student mora da ima jasnu predstavu o tome kakav program studija želi da prati u instituciji domaćinu i da se o tome konsultuje sa koordinatorima za ECTS matične institucije na nivou katedre/odseka i fakulteta.

Student, takođe, može u svojoj prijavi da navede drugu ili treću opciju za instituciju domaćina, za slučaj da prvi izbor ne bude prihvaćen. U tom slučaju student će, uz odobrenje koordinatora, morati da pripremi poseban ugovor o učenju za svaku predloženu instituciju.

Ugovor o učenju

Kada se tri strane - student, matična institucija i institucija domaćin – dogovore o programu studija u inostranstvu, one potpisuju ugovor o učenju koji se prilaže uz prijavu. Ovaj ugovor, koji opisuje program studija u inostranstvu, mora biti prihvaćen i potpisan pre odlaska studenta u drugu instituciju. Pravilna i uspešna primena ugovora o učenju je od vitalnog značaja za ECTS.

Student se u ugovoru o učenju slaže da prihvata studije u inostranstvu kao integralni deo svog studiranja.

Matična institucija studentu garantuje da će u potpunosti priznati kurseve koji su navedeni u ugovoru. Institucija bi trebalo posebnu pažnju da posveti tome ko će u njeno ime potpisivati ugovor. Poželjno je da institucija studentu da pisani dokumenat u kome je precizirano na koji će se način izvršiti priznavanje kurseva, na primer koji kursevi će se smatrati završenim na instituciji domaćinu. Ako će program studija biti samo delimično priznat, to mora biti navedeno u ugovoru.

Institucija domaćin potvrđuje da je program studija prihvatljiv i da se ne kosi sa njenim pravilima. Međutim, u slučaju da termini održavanja pojedinih kurseva nisu poznati u vreme potpisivanja ugovora, postoji mogućnost da se neki kursevi poklapaju u konačnom dnevnom rasporedu. Slično tome, moguće je da se ne zna da li će se dovoljno studenata prijaviti za kurseve za koje postoji minimalna kvota studenata. U slučaju kurseva na kojima postoji ograničenje maksimalnog broja studenata, institucija prilikom potpisivanja ugovora o učenju garantuje mesto na kursu pod uslovom da je ono u vreme potpisivanja slobodno.

Primerak potpisanog ugovora o učenju trebalo bi da bude dat svim stranama, matičnoj instituciji, instituciji domaćinu i studentu.

Promene u ugovorenom programu studija

Studenti će možda morati da menjaju ugovoreni program studija po dolasku u drugu instituciju iz različitih razloga: preklapanja u dnevnom rasporedu, neprikladnost izabranih kurseva (po nivou ili sadržaju), i sl. Obrazac ugovora o učenju stoga dozvoljava promene u prvobitno ugovorenom programu studija. Sve tri strane moraju biti saglasne sa promenama da bi puno priznanje svih kurseva pohađanih u drugoj instituciji bilo zagarantovano. Važno je da student zna da konačni izbor kurseva i programa studija mora biti odobren od strane obe institucije da bi bio u potpunosti priznat. Promene u prvobitnom programu studija biće navedene na poleđini ugovora o učenju i potpisane od strane studenta i koordinatora obe institucije.

Mora se naglasiti da bi promene u prvobitnom programu studija trebalo izvršiti u relativno kratkom periodu po dolasku studenta u instituciju domaćina. Primerak novog ugovora o učenju trebalo bi da bude prosleđen studentu i koordinatorima obe institucije.

Modeli studentske prijave i ugovora o učenju predstavljeni u dodatku ovom vodiču su samo modeli.

Ponekad je neophodno da institucije obezbede druga dokumenta u skladu sa sopstvenim važećim pravilima. Preporučuje se, međutim, da institucija primenjuje istovetan obrazac za studentske prijave za sve, ili barem većinu partnerskih institucija.

PREPIS OCENA I DRUGIH PODATAKA

Prenos bodova između matične institucije i institucije domaćina se u ECTS sistemu ostvaruje razmenom dokumenta koji se naziva *prepis ocena*.

Prepis ocena predstavlja dokument koji daje informaciju o ukupnom opterećenju studenta u savlađivanju određenog studijskog programa i o postignutom uspehu. Svaki predmet/kurs koji je student uspešno savladao naveden je u prepisu ocena, uz prateće podatke o stečenim ECTS bodovima i odgovarajućim ocenama, prikazanim paralelno prema lokalnom sistemu ocenjivanja i ECTS skali ocenjivanja. Kombinacija ECTS bodova i dobijenih ocena daje istovremeno uvid u kvantitet rada u savlađivanju određenog programa i postignut uspeh studenta. Overen prepis ocena dostavlja se svim uključenim stranama, matičnoj instituciji, instituciji domaćinu i studentu.

Prepis ocena studenata koji napuštaju matičnu instituciju da bi u određenom periodu studirali u inostranstvu ili na nekoj drugoj domaćoj visokoškolskoj instituciji treba da sadrži detaljan opis prethodnog studiranja i prilaže se uz studentsku prijavu koja se šalje instituciji domaćinu. Neki podaci koji nisu dostupni u momentu slanja prijave mogu se i naknadno dostaviti (ocene za tekuću godinu studija sl.). Dostavljanje prepisa ocena kao kvalitativnog i kvantitativnog merila prethodnog rada studenta olakšava postupak prijema na drugu instituciju i olakšava ECTS koordinatorima institucije domaćina da odrede da li je nivo predmeta/kurseva predloženih u prijavi odgovarajući, i da li su ispunjeni i drugi preduslovi za uključenje studenta na određen program studija.

Prepis ocena sa institucije-domaćina je glavni dokumenat koji obezbeđuje priznavanje i prenos stečenih ECTS bodova pri povratku studenta u matičnu instituciju ili u slučaju nastavka studija u nekoj drugoj instituciji-domaćinu. Postoji mogućnost da student završi studije i stekne diplomu u instituciji-domaćinu, pri čemu prepis ocena

predstavlja dragocenu podlogu za procenu prethodno stečenih znanja i ispunjenosti drugih uslova.

Treba naglasiti da je *prepis ocena* sastavni deo i *dodatka diplomi*, dokumenta koji doprinosi lakšem priznavanju i proceni stečenih kvalifikacija kako u akademskoj javnosti tako i na tržištu radne snage. O tome će biti reči u daljem tekstu ovog vodiča.

U prilogu je dat opšti model za pripremu prepisa ocena. Ponekad je neophodno da institucije obezbede i druge vrste prepisa ocena ili odgovarajuća dokumenta u skladu sa specifičnim institucionalnim ili nacionalnim propisima o priznavanju diploma i kvalifikacija. Institucije koje koriste ECTS imaju slobodu da primenjuju svoju verziju prepisa ocena pod uslovom da ona sadrži ključne elemente postavljenog modela. Dodatni podaci, kao što su prolaznost i prosečne ocene na određenim ispitima, takođe su korisni za procenu ukupnog uspeha studenta.

ECTS SKALA OCENJIVANJA

ECTS predstavlja podlogu za priznavanje studija u inostranstvu upravo zato što nudi jedinstvenu osnovu "merenja" i poređenja uspeha studenata. ECTS skala ocenjivanja razvijena je kao način jedinstvenog prikaza postignutog uspeha studenata, čime se u dobroj meri prevazilaze izrazite razlike u sistemima ocenjivanja u evropskim zemljama. Iskustvo u dosadašnjoj primeni ECTSa ukazuje da je upravo adekvatan sistem prenosa ocena jedan od ključnih problema studenata koji učestvuju u razmeni

ECTS skala ocenjivanja sačinjena je sa ciljem da pomogne institucijama u adekvatnoj proceni i prenosu ocena dobijenih u nekoj drugoj instituciji i u drugom sistemu ocenjivanja. Svaka visokoobrazovna institucija sama odlučuje o načinu "prevođenja" sopstvenih ocena na ECTS skalu koristeći opšta uputstva koja će biti prikazana. Pri tome treba naglasiti da ECTS ocena ne zamenjuje lokalnu ocenu, s obzirom da se rezultati postignuti na ispitima iskazuju paralelno na oba načina.

Evropska "pomoćna skala" ocenjivanja

Iz mnogih diskusija vođenih tokom razvoja ECTS sistema zaključeno je da bi se prenos ocena mogao uspešno sprovesti uz primenu "pomoćne skale" koja bi bila razumljiva u svim evropskim zemljama. Koncept "pomoćne skale" zasnovan je na sledećim postavkama:

- skala je dovoljno definisana kako bi je sve institucije mogle koristiti za utvrđivanje ekvivalentne ECTS ocene za svoje predmete/kurseve;
- ECTS ocena daje dodatne podatke uz ocenu institucije, ali je ne zamenjuje;
- ECTS skalu ocenjivanja razumeju druge institucije, koje zatim mogu da daju odgovarajuću ocenu na sopstvenoj skali svim studentima sa ECTS ocenama.

Drugim rečima, ova "pomoćna skala" povećava transparentnost sistema ocenjivanja, ali istovremeno ne predstavlja smetnju niti eliminiše dalju primenu skala ocenjivanja prisutnih u praksi različitih zemalja.

U razvoju modela jedinstvene ECTS skale ocenjivanja razmatrane su varijante zasnovane na strogo numeričkim vrednostima, kao i one pretežno kvalitativnog karaktera,

zasnovane na interpretaciji ključnih reči kao sto su "dovoljan, dobar", "odličan"... Međutim, ni jedan pristup sam po sebi nije davao zadovoljavajuće rezultate, pa je ECTS skala ocenjivanja zasnovana na kombinaciji ključnih reči i numeričkih vrednosti.

ECTS skala ocenjivanja/ ECTS grading scale

<i>ECTS Grade</i>	<i>% of successful students normally achieving the grade</i>	<i>Definition</i>
ECTS ocena	% studenata koji polože ispit sa određenom ocenom	Definicija
A	10	<i>EXCELLENT - outstanding performance with only minor errors</i> ODLIČAN – izuzetan uspeh sa neznatnim greškama
B	25	<i>VERY GOOD - above the average standard but with some errors</i> VRLO DOBAR – iznad proseka, ali sa ponekim greškama
C	30	<i>GOOD - generally sound work with a number of notable errors</i> DOBAR – uopšteno dobar rad, ali sa dosta grešaka
D	25	<i>SATISFACTORY - fair but with significant shortcomings</i> ZADOVOLJAVAJUĆI – solidan, ali sa značajnim nedostacima
E	10	<i>SUFFICIENT - performance meets the minimum criteria</i> DOVOLJAN – zadovoljava minimalne kriterijume
FX	-	<i>FAIL - some more work required before the credit can be awarded</i> NEDOVOLJAN – potreban dodatni rad za uspešno okončanje
F	-	<i>FAIL - considerable further work is required</i> NEDOVOLJAN – potrebno znatno više rada

Opredelenje za određen broj nivoa na ECTS skali je kompromis. Manji broj nivoa ocenjivanja na skali daje isuviše malo podataka za rangiranje postignutog uspeha, dok veći broj podrazumeva preciznost koja u praksi ne postoji. Prateće definicije ECTS ocena, date u ptehodnoj tabeli, su izostavljene u poslednjoj varijanti usvojenoj na nivou Evrope, ali smatramo da su one korisne za razumevanje geneze ove skale i njenu primenu.

Ako se student po svom uspehu nalazi među prvih 10% u generaciji, njegov uspeh se prema ovoj skali označava kao odličan, sa ECTS ocenom *A*. Mnogo pažnje posvećeno je definisanju granice od 10%. Manji procenat bi bio suviše restriktivan, a veći bi umanjio značaj vrhunske ocene za izuzetne rezultate. Slični argumenti mogu se postaviti i za ostale nivoe ocenjivanja na ECTS skali, sa raspodelom 10-25-30-25-10 koja je iskustveno odabrana.

ECTS skala olakšava prenos ocena datih prema lokalnim skalama ocenjivanja, ali ih ne zamenjuju.

Kako koristiti ECTS skalu ocenjivanja

Nije moguće definisati jedinstven odnos među skalama ocenjivanja koje se primenjuju u zemljama Evrope. U većini zemalja postoji opšti sistem ocenjivanja koji se primenjuje u svim visokoškolskim institucijama, ali sa ipak mogućim razlikama u njegovoj intepretaciji. Definicija donjeg praga prolaznosti može da varira među institucijama, a i korišćenje cele skale ocena znatno varira od institucije do institucije, od godine do godine i od predmeta do predmeta.

Stoga je jedna od osnovnih pretpostavki adekvatne primene ECTS skale ocenjivanja njena dovoljna definisanost i razumljivost, što treba da omogući institucijama da same donose odluke o njenoj primeni.

Uklapanje ocene institucije u ECTS skalu ocenjivanja obavlja se na sledeci način:

- ✓ Institucija mora da raspolaže podacima o raspodeli ocena koje daje svojim studentima.
- ✓ Da bi se dobila raspodela 10-25-30-25-10, granice među ocenama trebalo bi postaviti na ukupno 10%, 35%, 65%, i 90% od ukupnog broja studenata koji su položili ispit.
- ✓ Nekada nije moguće precizno povući granicu od 10% za najbolju ocenu *A*, pa se zbog toga uzima u obzir opisna ocena *odličnosti*. Skala je u mnogome zasnovana na statistici, ali statistiku bi trebalo kombinovati sa opisnim pristupom koji ova skala paralelno sadrži. Na primer, prilikom dodeljivanja ECTS ocene *A*, britanska institucija koja najvišu ocenu dodeljuje za 8% svojih studenata može da odluči da prihvati definiciju "odličnosti" predviđenu na ECTS skali, a italijanska institucija koja najvišu ocenu dodeljuje za 14% svojih studenata će verovatno morati da pravi razliku među svojim odličnim studentima. S druge strane, najviša ocena se u španskim institucijama dodeljuje za manje od 5% studenata, te je stoga suviše restriktivna u odnosu na definiciju odličnosti predviđenu ECTS skalom.
- ✓ Kada kurs pohađa veoma mali broj studenata, stroga podela po obrascu 10-25-30-25-10 nije moguća. Međutim, iskustvo je pokazalo da tada postoje dva moguća rešenja:
  - a) ocene na nekoliko kurseva sličnog nivoa mogu biti uključene u jednu raspodelu;
  - b) formiranje raspodele za period od pet godina pokazuje ujednačenije rezultate.
- ✓ ECTS ocene od *A* do *E* povlače za sobom dodeljivanje bodova, dok se uz ocene *FX* i *F* bodovi ne dodeljuju. Međutim, razlika između ocena *FX* i *F* može da utiče na određivanje budućeg programa studija nekih manje uspešnih studenata. One institucije koje ne prave razliku među nivoima neprolaznosti koriste samo ocenu *F*.

Može se zaključiti da postoji širok prostor za primenu ECTS skale ocenjivanja koji ostavlja značajnu slobodu obrazovnim institucijama. Ova fleksibilnost je razumljiva s obzirom na razlike u sistemima ocenjivanja.

INFORMACIONI PAKET

Informacioni paket institucije koja ulazi u sistem ECTS jedan je od osnovnih materijala koji služi kao informator zainteresovanim studentima i akademskom osoblju o samoj instituciji, mogućnostima studija (predmeti/kursevi, obrazovni programi i način njihove realizacije), uslovima života (smeštaj, osiguranje, medicinska zaštita) i drugim pratećim aktivnostima na određenom univerzitetu, fakultetu i njegovim departmanima/odsecima. S obzirom da ovaj materijal predstavlja po pravilu i prvi kontakt zainteresovanih studenata, nastavnika i/ili ECTS koordinatora sa određenom institucijom, on treba istovremeno da bude i sveobuhvatnan i koncizan pregled aktuelnog stanja, raspoloživ na Internet adresi institucije, u elektronskoj formi ili kao štampan materijal. Informacioni paket treba da bude sačinjen na jeziku zemlje i bar na jednom od svetskih jezika, a preporučuje se i razmena ovih materijala između institucija-potencijalnih partnera u međunarodnoj razmeni studenata. Opšta uputstva o pripremi *web* prezentacije informacionog paketa za visokoškolske institucije mogu se naći na adresi www.europa.eu.int/comm/education/socrates/ectswww.

Cilj informacionog paketa je da omogući studentima i njihovim mentorima da steknu objektivan uvid u program studija koji nudi određena institucija, njegov nivo i procenu opterećenja studenta da ga savlada (uz koncizan opis programa i prateće ECTS bodove za svaki predmet), način polaganja ispita i sistem ocenjivanja, što je i pretpostavka pravilnog izbora studijskog programa u međuuniverzitetskoj razmeni koju promovise ECTS.

U izradi informacionog paketa/informatora određene institucije (univerziteta, fakulteta) korisno je slediti preporučenu osnovnu strukturu i sadržaj ovog dokumenta, koji su prikazani u prilogu ovom vodiču. Pri tome su nazivi osnovnih poglavlja dati paralelno na srpskom i engleskom jeziku, sa ciljem usaglašavanja terminologije koja se koristi u ovoj oblasti. Većina evropskih univerziteta ima na svojim internet adresama informacione pakete sačinjene prema ovim opštim postavkama, uz prisutne razlike u obimu i strukturi prikazanih informacija. Takođe, pri izradi informacionih paketa fakulteta korisno je pogledati i informacione pakete fakulteta iz srodne oblasti.

Dodatak diplomi

ŠTA JE DODATAK DIPLOMI?

Dodatak diplomi (Diploma Supplement) je dokument koji se prilaže uz određenu diplomu visokoškolske institucije sa namenom detaljnijeg uvida u nivo, prirodu, sadržaj, sistem i pravila studiranja i postignute rezultate tokom studija pojedinca kome je diploma izdata. Ovaj dokument je komplementaran diplomi izdatoj pojedincu, koja po pravilu sadrži samo osnovne biografske podatke kandidata i kratku informaciju o vrsti i trajanju studija i dobijenom stručnom nazivu. Iako dodatak diplomi ne spada u osnovne dokumente ECTS-a, on je razvijen na bazi principa ovog sistema i po svojoj osnovnoj postavci pripada filozofiji razvoja ovog sistema i njegovim opštim ciljevima.

Cilj uvođenja ovog dodatnog dokumenta je poboljšanje međunarodne «transparentnosti» i omogućavanje lakšeg akademskog i profesionalnog priznavanja, prepoznavanja i procene postignute kvalifikacije u određenom uspešno okončanom studijskom programu.

Ovaj dokument ne treba da sadrži bilo koje elemente ocene vrednosti i moguće ekvivalencije, kao ni sugestije u pogledu priznavanja/procene kvalifikacije naznačene u osnovnoj diplomi. Informacije koje ovaj dokument pruža upravo daju mogućnost da različiti korisnici (druge akademske institucije u zemlji i inostranstvu, poslodavci, državne institucije, stručne asocijacije ...) donesu sopstveni sud i procenu stručnosti, vrednosti i upotrebljivosti usvojenih znanja i veština i stečenih profesionalnih iskustava tokom studija svakog pojedinca.

Dodatak diplomi ne predstavlja zamenu za osnovni dokument/diplomu.

RAZLOZI ZA UVOĐENJE DODATKA DIPLOMI

U današnjem svetu ubrzanih ekonomskih, tehnoloških i političkih promena veoma brzo se menjaju i sistemi kvalifikacija i struktura obrazovnih sistema pojedinih zemalja kao vrsta odgovora i konstantnog prilagođavanja globalnim promenama. S druge strane, prisutna je sve veća pokretljivost ljudi kako na globalnom tržištu radne snage tako i u okviru međunarodne mreže akademskih institucija, pri čemu je korektnost u priznavanju/prepoznavanju i proceni stečenih kvalifikacija u različitim obrazovnim programima jedan od osnovnih preduslova ove mobilnosti. Pošto osnovne diplome i u njima naznačena kvalifikacija ne obezbeđuju dovoljno informacija za detaljniju procenu nivoa stečenih znanja, profesionalnih veština i njihove primenljivosti, ovaj dodatni dokument obezbeđuje detaljnija objašnjenja o sadržaju, sistemu i pravilima završenih studija i postignutim rezultatima svakog pojedinca. Time se dobija osnov za objektivnu procenu kako upotrebljivosti stečenih profesionalnih znanja na tržištu rada, tako i mogućnosti uključivanja svakog pojedinca u dalje obrazovne programe na različitim visokoškolskim institucijama širom sveta (viši stupnjevi obrazovanja, učenje tokom celog života).

KO IZDAJE DODATAK DIPLOMI?

Dodatak diplomi je zvaničan dokument koji izdaje nacionalna visokoobrazovna institucija koja izdaje i osnovnu diplomu i on predstavlja komplementarni deo svake pojedinačne diplome. Preporučuje se da se ovaj dodatni dokument priprema i izdaje u isto vreme kada i diploma, s obzirom na česte promene kako programa studija tako i ukupnog sistema obrazovanja. Dodatak diplomi može biti sačinjen na jeziku zemlje kao i/ili na nekom od svetskih jezika, što zavisi od namene samog dokumenta.

MODEL ZA IZRADU DODATKA DIPLOMI

Dokument se priprema na bazi osnovnog modela koji je utvrdila zajednička radna grupa Evropske komisije, Saveta Evrope i UNESCO. Dodatak diplomi je koncipiran kao fleksibilan «alat» koji nije kruto postavljen i može se prilagođavati lokalnim potrebama, pri čemu se preporučuje da svaka institucija sačini svoj model na bazi opšte preporučene forme.

Dodatak diplomi se sastoji od osam poglavlja:

1. Informacije o nosiocu diplome/kvalifikacije
2. Informacije koje bliže određuju kvalifikaciju za koju se diploma izdaje
3. Informacije o nivou kvalifikacije
4. Informacije o sistemu i sadržaju studija i postignutim rezultatima
5. Informacije o akademskim i profesionalnim mogućnostima koje pruža kvalifikacija
6. Dodatne informacije
7. Overa Dodatka diplomi
8. Informacije o nacionalnom sistemu visokog obrazovanja

Dokument treba da sadrži tražene podatke u svih osam osnovnih poglavlja. U slučaju da neke od traženih informacija nisu date potrebno je dati obrazloženje njihovog izostanka. Pri tome treba obezbediti dovoljno informacija koje su neophodne za obezbeđenje postavljenih ciljeva pri uvođenju ovog dokumenta, ali istovremeno izbeći preopširnost koja dokument čini nepreglednim.

Institucija treba da obezbedi isti stepen autentičnosti pri izdavanju i overi dodatka diplomi kao i za osnovni dokument, odnosno izdatu diplomu, što svodi na minimum mogućnosti falsifikata. Dodatak diplomi se ni u kom slučaju ne može smatrati zamenom za osnovni dokument/diplomu i ne garantuje automatski priznavanje osnovne diplome od strane neke druge akademske institucije ili poslodavca.

Opis nacionalnog sistema visokog obrazovanja u vremenu kada je određeni pojedinac stekao kvalifikaciju navedenu u diplomi mora biti priložen Dodatku diplomi. Ovaj opis se za većinu zemalja u Evropi može pribaviti od National Academic Recognition Information Centres (NARICs) i nalazi se na adresi www.enic-naric-net., nadležnih ministarstava ili nacionalnih rektorskih konferencija.

KOJE PREDNOSTI PRUŽA DODATAK DIPLOMI?

Ovaj prateći dokument omogućava upoređenje diploma i u njima naznačenih akademskih stepena/kvalifikacija stečenih u različitim sistemima visokoškolskog obrazovanja, pa time i njihovo lakše priznavanje u inostranstvu. Precizan opis obavljenih studija omogućava objektivnu i adekvatnu procenu stečenih kvalifikacija i uspeha svakog studenta tokom obavljenih studija, što olakšava prohodnost studenta ka višim stupnjevima obrazovanja na univerzitetima širom sveta i zapošljavanje na sve širem tržištu radne snage. Praksa je pokazala da su poslodavci sve više zainteresovani za zapošljavanje kandidata koji pri konkurisanju pored osnovne diplome dostavljaju i ovaj prateći dokument.

Prednosti za instituciju koja izdaje dodatak diplomi za svoje studente ogledaju se u mogućnosti objektivne procene i prepoznatljivosti kvalifikacija koje se stiču kroz određene akademske programe, što doprinosi afirmaciji same visokoškolske institucije u međunarodnoj javnosti. Dodatak diplomi olakšava zapošljavanje završenih studenata na nacionalnom i internacionalnom nivou, što je takođe jedan od značajnih faktora u vrednovanju različitih univerziteta. Primena zajedničkog okvira kao fleksibilnog modela prihvaćenog u Evropi obezbeđuje istovremeno i zaštitu autonomije same institucije i nacionalnog obrazovnog sistema. Ovaj dokument daje odgovore na niz najčešćih pitanja koja se upućuju visokoškolskim institucijama u vezi sa priznavanjem diploma i stečenih kvalifikacija, pa time predstavljaju i značajnu uštedu vremena u komunikaciji sa okruženjem.

Dodatne informacije o priznavanju kvalifikacija i diploma, kao i o prilogu dodatka diplomi i preporučenim modelima na 11 zvaničnih jezika Evropske unije mogu se naći na adresi <http://europa.eu.int/comm/education/recognition/diploma.html>.

Prilozi

Formular za prijavu studenta

Ugovor o učenju

Prepis ocena

Osnovna struktura i uputstva za pripremu informacionog paketa

Osnovna struktura i uputstva za pripremu dodatka diplomi

Neki primeri dodatka diplomi